

Отримано
22.09.2023 р.

Голова спеціалізованої
вченої ради

ДФ 26.133.033

з. п. н., проф. Петрошко Ж.В.

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.033 у Київському
університеті імені Бориса Грінченка
доктору педагогічних наук, професору,
професору кафедри соціальної
педагогіки та соціальної роботи
факультету психології, соціальної
роботи та спеціальної освіти
Петрошко Жанні Василівні

Відгук

офіційного опонента Трубавіної Ірини Миколаївни, доктора педагогічних наук, професора, професора кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи факультету історичної і соціально-психологічної освіти Університету Григорія Сковороди в Переяславі про дисертацію Дулі Аліни Володимирівни «Соціальна підтримка недержавними організаціями сімей учасників антитерористичної операції», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 23 Соціальна робота за спеціальністю 231 Соціальна робота

1. Актуальність дисертаційного дослідження.

Із 2014 року на території України розпочались бойові дії. З цього часу з'явилась нова специфічна група отримувачів соціальних послуг – учасники бойових дій та члени їхніх сімей – категорія осіб раніше не властива для вітчизняної соціальної роботи. У ситуації війни як учасники бойових дій, так і їхні сім'ї перебувають у загостреному психоемоційному стані; переживають загрозу життю; тривогу; страх; погіршення фізичного та ментального здоров'я; складнощі в комунікації та взаємовідносинах тощо. Цей факт пояснює актуальність соціальної проблеми, зокрема потреби вивчення соціальної підтримки недержавними організаціями сімей учасників АТО/ООС. Особливого значення це набуло з початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України. Війна внесла нові корективи, тому і ті, хто потребують соціальної підтримки, і фахівці, які надають таку підтримку, мають швидко адаптуватися до нових змін та викликів. Дисертаційна робота, винесена на захист, надзвичайно актуальна і відповідає викликам, що постали перед соціальними працівниками державних та громадських організацій.

2. Наукова новизна результатів дисертації (теоретичних та/або експериментальних).

Дулею Аліною Володимирівно вперше визначено: поняття «сім'ї учасників АТО/ООС» та «соціальна підтримка сімей учасників АТО/ООС»; проблеми та потреби сімей учасників АТО/ООС; типи сімей учасників АТО/ООС; стан надання соціальної підтримки сім'ям учасників АТО/ООС у діяльності недержавних організацій. Уточнено: особливості функціонування сімей учасників АТО/ООС; діагностичний інструментарій для визначення психоемоційного стану учасників АТО/ООС та членів їхніх сімей; зміст,

види, форми та етапи соціальної підтримки сімей учасників АТО/ООС. Подальшого розвитку набули зміст, форми та методи соціальної підтримки сімей учасників АТО/ООС у недержавних організаціях та програма підготовки фахівців цих організацій до роботи з означеними сім'ями.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації.

Теоретичне значення дослідження Аліни Володимирівни Дулі зумовлено суттєвим внеском у теоретичні напрацювання з соціальної роботи, зокрема можуть бути використанні фахівцями із соціальної роботи державних та недержавних організацій із метою оптимізації процесу надання соціальної підтримки сім'ям учасників АТО/ООС; закладами вищої освіти в розроблені навчальних дисциплін для студентів спеціальності 231 Соціальна робота.

Заслуговує на увагу, те що практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні та запровадженні програмно-змістового забезпечення соціальної підтримки сімей учасників АТО/ООС як орієнтир здійснення соціальної підтримки недержавними організаціями сімей учасників антитерористичної операції/операції об'єднаних сил. Воно складається із комплексної програми «Соціальна підтримка сімей учасників антитерористичної операції/операції об'єднаних сил»; інструментарію для експертного оцінювання програмно-змістового забезпечення соціальної підтримки недержавними організаціями сімей учасників антитерористичної операції/операції об'єднаних сил; діагностичного інструментарію для аналізу проблем і потреб сімей учасників антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та визначення їхнього психоемоційного стану та інструментарію перевірки дієвості комплексної програми; навчального змістового модуля «Соціальна робота з військовослужбовцями та їхніми сім'ями».

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Здобувачка засвідчила своє уміння не тільки систематизувати ідеї попередників, але й формулювати самостійні оригінальні та науково достовірні поняття й висновки. Дисертація Аліни Володимирівни Дулі засвідчує що здобувачка вільно оперує актуальними методологічними підходами аналізу, систематизації та узагальнення матеріалу, що дозволило створити загальну картину соціальної підтримки сімей учасників АТО/ООС. Особливо її застосування ефективно у першому розділі у яких авторка розкрила сутність сімей АТО/ООС та особливості функціонування даних сімей; зміст, види та форми соціальної підтримки сімей учасників АТО/ООС.

Базовою у дисертації є методологія, яка була використана у експериментальній частині дослідження, яка дала змогу визначити проблеми та потреби сімей учасників АТО/ООС, проаналізувати стан соціальної підтримки недержавними організаціями сімей учасників АТО/ООС та визначити дієвість комплексної програми «Соціальна підтримка сімей учасників АТО/ООС».

Одержанню достовірних результатів сприяв належний аналіз відповідної джерельної бази, серед яких законодавчі акти, посібники, монографії, дисертації, публікації у періодичних виданнях, матеріали наукових конференцій вітчизняних та зарубіжних авторів.

Наукові положення, висновки дослідження оцінюємо як теоретично, методично й емпірично обґрунтовані та достовірні.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Результати дослідження засвідчують масштабність аналізу та залучення різноаспектної джерельної бази, зокрема аналіз філософських, соціологічних, психологічних, педагогічних, соціально-педагогічних, юридичних наукових джерел; синтез, порівняння, систематизація, узагальнення науково-теоретичних положень; контент-аналіз нормативно-правових документів, статутів, звітів, офіційних сайтів недержаних організацій; анкетування, експертне опитування, тестування фахівців недержаних організацій та проведення з ними фокус груп; різноманітні опитування учасників АТО/ООС. Особливої уваги заслуговує розроблені і проведені авторкою глибинні інтерв'ю з дружинами й матерями учасників АТО/ООС у семи областях України: Вінницької, Донецької, Житомирської, Київської, Миколаївської, Черкаської та Чернігівської, що дозволило визначити потреби і проблеми сімей учасників АТО/ООС.

Дисертацію виконано відповідно до наукової теми Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка «Особистість в умовах суспільних трансформацій сучасної України» та наукової теми кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Київського університету імені Бориса Грінченка «Соціалізація вразливих груп населення в контексті розвитку територіальних громад в Україні».

6. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях

Висновкові положення наукової праці мають ґрунтовну апробацію (загалом 16 наукових публікацій та участь у 23 науково-практичних конференціях, семінарах), зокрема: 1 стаття – у періодичному науковому виданні, проіндексованому в наукометричній базі даних Scopus; 1 стаття – у періодичному науковому виданні, проіндексованому в базі даних Web of Science Core Collection; 5 статей – у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 9 наукових публікацій, у яких додатково висвітлено результати дисертації. Наукові результати дисертації у наукових публікаціях висвітлено повною мірою, повною мірою відповідає чинним вимогам і навіть перевищує їх.

7. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу

Структура роботи відзначається логічністю, збалансованістю складових частин і підпорядкована реалізації основних завдань наукового пошуку. Всі дослідницькі завдання достатньою мірою знайшли своє розв'язання в дисертації. Усіх формальних вимог у роботі дотримано.

Назви розділів і підрозділів відображають постановку конкретних наукових проблем, які дисертантка визначила у дослідницьких завданнях.

У першому розділі «Теоретичні засади соціальної підтримки сімей учасників антитерористичної операції» розкрито підходи до понять «сім'ї», «учасник бойових дій», «соціальна підтримка»; наведено авторське визначення понять «сім'ї учасників АТО/ООС», «соціальна підтримка сімей учасників АТО/ООС»; охарактеризовано функціонування сімей учасників АТО/ООС; класифіковано типи сімей учасників АТО/ООС (сім'ї учасників АТО/ООС, де один із її членів зараз перебуває в зоні бойових дій; сім'ї учасників АТО/ООС, де один із її членів повернувся із зони бойових дій; сім'ї учасників АТО/ООС, які розучились; сім'ї, де один із її членів є інвалідом війни; сім'ї загиблих учасників АТО/ООС) та визначено їхні характерні ознаки. Авторка цілком логічно виокремлено види соціальної підтримки сімей учасників АТО/ООС (інформаційна, матеріальна, медико-соціальна, правова, психологічна та соціально-педагогічна підтримка) та форми її надання. Розуміючи усю складність здійснення соціальної підтримки сімей учасників АТО/ООС, Дуля Аліна Володимирівна здійснила аналіз системи соціальної підтримки сімей учасників бойових дій в Україні та в інших країнах світу, а також виокреми основні її етапи (діагностування, прогнозування, впровадження, моніторинг та оцінювання).

Важливим для подальшого розгортання дослідження є другий розділ «Дослідження потреб та проблем сімей учасників антитерористичної операції» у якому Аліна Володимирівна Дуля на основі емпіричних методів дослідження з'ясувала: актуальні проблеми сімей учасників АТО/ООС та об'єднала їх у чотири групи (психологічні проблеми, матеріально-побутові проблеми, проблеми з оформленням документів, проблеми з вихованням дітей); типові реакції учасників АТО/ООС після повернення із зони бойових дій; основні потреби сімей учасників АТО/ООС, які лягли в основу розробки комплексної програми соціальної підтримки сімей учасників АТО/ООС недержавними організаціями; стан надання соціальної підтримки учасників АТО/ООС та членів їхніх сімей в недержавних організаціях.

У третьому розділі «Дослідно-експериментальна робота із забезпечення соціальної підтримки недержавними організаціями сімей учасників антитерористичної операції» основна увага приділена обґрунтуванню та експериментальному впровадженню програмно-змістового забезпечення соціальної підтримки недержавними організаціями сімей учасників АТО/ООС. Здобувачкою представлено: зміст авторської комплексної програми «Соціальна підтримка сімей учасників АТО/ООС» та навчально-змістового модуля «Соціальна робота з військовослужбовцями та їхніми сім'ями»; результати констатувального та контрольного етапів експерименту.

Висновки дисертації є ґрунтовними та переконливими, вони повною мірою віддзеркалюють основні результати та відповідають проставленим завданням.

8. Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації

Аналіз тексту дисертації Аліни Володимирівни Дулі дає підстави стверджувати, що здобувачка дотрималася вимог академічної доброчесності в повному обсязі.

Дисертація і наукові публікації виконані самостійно, не містять академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації, самоплагіату.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертації

1. У роботі авторка цілком обґрунтовано здійснила класифікацію типів сімей учасників АТО/ООС та окреслила їхні основні характерні ознаки. В контексті дослідження, доцільно було в його експериментальній частині чіткіше описати проблеми й потреби сімей учасників АТО/ООС відповідно до кожного виділеного нею типу сімей.

2. Дисертаційне дослідження значно б збагатилося, якщо б авторка описала модель налагодження недержавними організаціями міжвідомчої взаємодії (або соціального партнерства) в територіальній громаді, які впроваджували Комплексну програму «Соціальна підтримка сімей учасників АТО/ООС».

3. Не заперечуючи вагомість розробленої та впровадженої Дулею Аліною Володимирівною Комплексної програми «Соціальна підтримка сімей учасників АТО/ООС», все ж таки виникають запитання. До означеної програми (як одна із цільових груп) були залучені матері учасників бойових дій. Чому участь у ній не брали татусі учасників бойових дій? Чим це спричинено?

4. Вважаємо, що дисертація носила б більш довершений характер, якби Аліна Володимирівна знайшла можливість детальніше описати зміст заходів, які були впроваджені у межах реалізації Комплексної програми «Соціальна підтримка сімей учасників АТО/ООС».

Усі представленні міркування не мають характеру зауважень, а є роздумами з приводу актуальної проблематики дисертаційної роботи Аліни Володимирівни Дулі.

10. Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей.

Аналіз дисертації дає всі підстави стверджувати, що дослідження є самостійним, комплексно цілісним, завершеним, має важливе і теоретичне, і практичне значення та заслуговує на увагу. Відтак, можна зробити беззаперечний висновок, що дисертація «Соціальна підтримка недержавними організаціями сімей учасників антитерористичної операції» за актуальністю, сучасним методологічним рівнем виконання, новизною концептуальних ідей, обґрунтованістю наукових положень і практичним значенням отриманих результатів, повнотою викладу в опублікованих працях відповідає галузі знань 23 Соціальна робота за спеціальністю 231 Соціальна робота.

11. Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам.

Дисертація Дулі Аліни Володимирівни «Соціальна підтримка недержавними організаціями сімей учасників антитерористичної операції» відповідає пп. 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 р. за № 155/30023, а авторка роботи заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 23 Соціальна робота за спеціальністю 231 Соціальна робота.

Офіційний опонент –
доктор педагогічних наук, професор,
професорка факультету соціальної педагогіки і
соціальної роботи факультету історичної
соціально-психологічної освіти
Університету Григорія Сковороди в Переяславі

Григорій
ПІДПИС
Засвідчую:
Нач. ВК
Грина ТРУБАВІНА
Григорій

Аліна Манасень